

บทที่ 7

สภาวะสุขภาพประชากรสูงอายุไทย

นพ.สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาสถานะสุขภาพของประชากรสูงอายุไทยทั้งความชุกและความรุนแรง
2. เพื่อค้นหาสาเหตุของภาวะสุขภาพและลำดับความสำคัญ
3. เพื่อค้นหาสถานะภาวะพึ่งพาของประชากรสูงอายุไทย
4. เพื่อค้นหาความชุกของกลุ่มอาการสมองเสื่อม
5. เพื่อคำนวณหาดัชนีชี้วัดสถานะทางสุขภาพของประชากรสูงอายุไทย
6. เพื่อพิจารณาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีต่อสถานะทางสุขภาพ

ประชากรศึกษา

ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่า จำนวน 4,048 คน ที่ได้รับการสุ่มเพื่อเป็นตัวแทนประชากรสูงอายุไทย

นิยามและเครื่องมือที่ใช้

1. ภาวะทุพพลภาพระยะยาว (long-term disability) หมายถึงการจำกัดในการปฏิบัติกิจอันเป็นปกติของบุคคลนั้นอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยหรือความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกายมา 6 เดือนหรือนานกว่า
2. ภาวะทุพพลภาพระยะสั้น (short-term disability) หมายถึงการจำกัดในการปฏิบัติกิจอันเป็นปกติของบุคคลนั้นอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยหรือความบกพร่องหรือความพิการทางร่างกายที่เกิดขึ้นใหม่ในระยะ 2 สัปดาห์ก่อนหน้า
3. ภาวะทุพพลภาพทั้งหมด (total disability) หมายถึงภาวะทุพพลภาพทั้งหมด ณ. ขณะการสำรวจโดยเท่ากับผลรวมของจำนวนผู้ที่มีภาวะทุพพลภาพระยะยาวและผู้ที่ไม่มีความทุพพลภาพระยะยาวแต่มีภาวะทุพพลภาพระยะสั้น
4. ภาวะพึ่งพา (dependency) หมายถึงภาวะที่ผู้สูงอายุไม่ปฏิบัติกิจอย่างเป็นอิสระแต่ต้องการการช่วยเหลือหรือการเฝ้าระวังจากบุคคลอื่น ในการนี้ได้ใช้เครื่องมือเพื่อการประเมินกิจวัตรประจำวัน 2 ชนิดคือ ดัชนีบาร์เรลเอดีแอล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินระดับการพึ่งพาในกิจวัตรประจำวัน พื้นฐานเช่นการรับประทานอาหารหรือการอาบน้ำเป็นต้น และดัชนีजूपाเอดีแอล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินระดับการพึ่งพาในกิจวัตรประจำวันต่อเนื่องเช่นการใช้รถสาธารณะและการประกอบอาหารเป็นต้น
5. กลุ่มอาการสมองเสื่อม (dementia) หมายถึงการที่มีภาวะบกพร่องทางปัญญาอย่างกว้าง (global cognitive impairment) และมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคม ในการศึกษาทางระบาดวิทยาในระดับนานาชาติได้เน้นการศึกษาในกลุ่มที่มีความรุนแรงปานกลางและมากเท่านั้นเนื่องจากความแตกต่างของเกณฑ์วินิจฉัยกลุ่มที่มีความรุนแรงน้อยและทำให้ผลที่ได้

แตกต่างกันอย่างมาก ในการศึกษาที่มุ่งจะจำแนกกลุ่มอาการสมองเสื่อมที่มีความรุนแรงระดับปานกลางและมากโดยให้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาที่เป็น one-stage survey จึงใช้เกณฑ์วินิจฉัย “มีความบกพร่องทางปัญญาอย่างกว้าง” และ “ต้องพึ่งพาในการดูแลสัญลักษณ์ส่วนตัว ได้แก่ การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดใบหน้า การเข้าใช้ห้องสุขา การสวมใส่เสื้อผ้า และการอาบน้ำ” ในการคัดกรองผู้ที่มีความบกพร่องทางปัญญาอย่างกว้างได้ใช้เครื่องมือสำหรับการตรวจคัดกรองคือ แบบทดสอบสภาพจิตจุฬา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาสำหรับผู้สูงอายุไทยและไม่ต้องใช้ความสามารถในการอ่านหรือเขียน

6. การคำนวณหาดัชนีเพื่อชี้วัดสถานะทางสุขภาพได้เลือกใช้ดัชนีที่สามารถรวมการเสียชีวิต (mortality) เข้ากับภาวะทุพพลภาพ (disability) คือ Disability-free life expectancy (DFLE) และ Active life expectancy (ALE) โดยใช้ข้อมูลภาวะทุพพลภาพและภาวะพึ่งพาจากการสำรวจครั้งนี้ ร่วมกับข้อมูลตารางชีพจากสำนักงานสถิติ ในการคำนวณด้วยเทคนิคของ Sullivan

การวิเคราะห์

ใช้โปรแกรม SPSS-PC version 8.0

สถิติที่ใช้

Descriptive statistics

Odds ratio; attributable risk; population attributable risk; 95%

confidence interval

Oneway analysis of variance

Student-t test

Chi-square test

Mann-Whitney U test

Spearman correlation analysis

Logistic regression analysis

หัวข้อผลการวิจัย

1. ลักษณะประชากรจากการสำรวจ
2. ภาวะทุพพลภาพของประชากรสูงอายุไทย
3. ภาวะพึ่งพาของประชากรสูงอายุไทย
4. กลุ่มอาการสมองเสื่อมของประชากรสูงอายุไทย
5. ดัชนีชี้วัดสถานะสุขภาพของประชากร
6. โรคความดันโลหิตสูงและภาพสะท้อนคุณภาพการบริการ

ลักษณะประชากรสูงอายุจากการสำรวจ

จำนวนประชากรสูงอายุทั้งหมดในการสำรวจเท่ากับ 4,048 คน โดยมีอายุเฉลี่ย 69.7 ปี (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.3 ปี) ลักษณะทั่วไปของประชากรศึกษา ลักษณะทางการศึกษา ลักษณะทางการทำงานและอาชีพ และลักษณะทางเศรษฐกิจแสดงไว้ในตารางที่ 7.1 ถึง 7.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 7.1 ลักษณะทั่วไปของประชากรสูงอายุ

		จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอายุ	60 - 69	2323	57.4
	70 - 79	1254	31.0
	80 +	471	11.6
เพศ	ชาย	1731	42.8
	หญิง	2317	57.2
สถานะสมรส	โสด	115	2.8
	แต่งงาน	2422	59.8
	แยก	100	2.5
	หม้าย	1359	33.6
	หย่า	52	1.3
ศาสนา	พุทธ	3864	95.5
	คริสต์	42	1.0
	อิสลาม	131	3.2
	อื่นๆ	11	0.3
ภาคที่อยู่	กรุงเทพมหานคร	685	16.9
	ภาคกลาง	723	17.9
	ภาคเหนือ	871	21.5
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	883	21.8
	ภาคใต้	886	21.9
ลักษณะพื้นที่อยู่อาศัย	ในเขตเทศบาล	1914	47.3
	นอกเขตเทศบาล	2134	52.7
ลักษณะการอยู่อาศัย	อยู่คนเดียว	169	4.2
	อยู่กับคู่สมรส	1076	26.6
	อยู่กับบุตรธิดา	2626	64.9
	อยู่กับญาติอื่นๆ	146	3.6
	อื่นๆ	31	0.8

ตารางที่ 7.2 ลักษณะทางการศึกษา

		จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	1000	24.7
	4	1752	43.3
	ประถมศึกษาปีที่ 4	67	1.7
	ประถมศึกษาตอนปลาย	172	4.2
	มัธยมศึกษาตอนต้น	160	4.0
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	21	0.5
	ระดับประกาศนียบัตร	42	1.0
	ระดับอนุปริญญา	57	1.4
	ระดับปริญญาตรี	14	0.3
	สูงกว่าระดับปริญญาตรี อื่นๆ	763	18.8
การอ่านหนังสือ	อ่านออกได้คล่อง	2029	50.1
	อ่านออกแต่ไม่คล่อง	872	21.5
	อ่านไม่ออก	1147	28.3
การเขียนหนังสือ	เขียนได้คล่อง	1756	43.4
	เขียนได้แต่ไม่คล่อง	1045	25.8
	เขียนไม่ได้	1247	30.8

ตารางที่ 7.3 ลักษณะทางการทำงานและอาชีพ

		จำนวน	ร้อยละ
สถานะงานและลักษณะงานในปัจจุบัน	ไม่มีงานประจำ	2882	71.2
	ลูกจ้างเอกชน	152	3.8
	ลูกจ้างรัฐบาล	17	0.4
	ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	6	0.1
	นายจ้าง-เจ้าของกิจการ	791	19.5
	ทำงานบ้าน (ไม่ได้ค่าจ้าง)	159	3.9
	อื่นๆ	41	1.0

ตารางที่ 7.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ (บาท)		
0	2949	72.9
1 - 1000	246	6.1
1001 - 2500	276	6.8
2501 - 5000	310	7.7
5001 - 10000	159	3.9
10001 - 25000	65	1.6
25001 +	39	1.0
สถานะการครองชีพและแหล่งที่มาของรายได้		
มีเงินออม	1863	46.0
อาศัยกับบุตรธิดาหรือญาติโดยไม่มีรายได้	1317	32.5
รายได้จากการทำงาน	1099	27.1
ใช้เงินออม	456	11.3
รายได้จากเงินบำนาญ	288	7.1
รายได้จากเงินบำนาญของคู่สมรส	99	2.4
รายได้จากบุตรธิดาหรือญาติ	1314	32.5
รายได้จากแหล่งอื่นๆ	175	4.3
สถานะการเงินของครอบครัว		
ขัดสนมาก	188	4.6
ขัดสนบ้าง	591	14.6
ไม่ขัดสนยกเว้นบางครั้ง	1056	26.1
ไม่ขัดสนเลย	2213	54.7